

„Tonik i Anna“, Z powieści Anna proletariuszka w tłumaczeniu H. Gruszczyńskiej-Dubowej wybrała i opracowała Sabina Pytlakowska, Warszawa, 1951.

Iwana Olbrachta cechowała skromność i prostota. Kochał lud i pisał dla niego. Jego dzieła wzbogaciły skarbnicę literatury czeskiej o utwory, stanowiące szczytowe osiągnięcia realizmu socjalistycznego. Iwan Olbracht dobrze zasłużył się swemu narodowi i całej postępowej ludzkości.

Jerzy Słizinski

Z ŻYCIA GOSPODARCZEGO WSPÓŁCZESNEJ CZECHOSŁOWACJI

Wykonanie czwartego roku planu pięcioletniego Czechosłowacji

R. 1952 był dla Czechosłowacji ważnym etapem na drodze do socjalistycznej rozbudowy. Wszystkie dziedziny życia gospodarczego wykazują znaczny wzrost produkcji w stosunku do r. 1951 i lat poprzednich. W przemyśle plan wykonany został w 98,5 proc.; w stosunku do r. 1951 produkcja wzrosła o 18,3%, zaś w porównaniu z przedwojennym r. 1937 niemal dwukrotnie. Szczególnie wzrosła produkcja ciężkiego przemysłu (o 27,3%), przy czym znaczny wzrost wykazują także gałęzie lekkie. Uwagi godne są osiągnięcia przemysłu budowy maszyn, który dostarczył gospodarce więcej maszyn i urządzeń niż w roku poprzednim, a to: automatów i półautomatów to-karskich o 70%, koparek taśmowych o 56%, turbokompresorów o 59%, turbin wodnych o wydajności ponad 200 kw o 90%, urządzeń walcowniczych o 83% itd.

Planowane zadania na r. 1952 nie były natomiast wykonane w przemyśle górniczym (węgiel kamienny i rudy), w produkcji żelaza surowego, stali, pewnych maszyn, nawozów azotowych, cementu i cegieł i w wyrębie drzewa. W odróżnieniu od lat poprzednich r. 1952 odznaczał się znacznie intensywniejszym wprowadzaniem nowej techniki we wszystkich dziedzinach produkcji. Pomoc techniczna Związku Radzieckiego umożliwiła przemysłowi czechosłowackiemu rozpoczęcie wyrobu nowych maszyn i urządzeń, które dotąd w Czechosłowacji nie były produkowane, np. nowych typów pras mechanicznych, kombajnów węglowych dla niskich pokładów, urządzeń dla służby dyspozytorskiej, bezczółenkowych krosien tkackich, maszyn budowlanych, odbiorników telewizyjnych itd. W czwartym roku planu pięcioletniego przystąpiono też do zintensywnienia mechanizacji robót ciężkich, zwłaszcza w górnictwie, energetyce, hutnictwie, budownictwie oraz w przemyśle budowy ciężkich maszyn. W związku z tym zrealizowano przeszło 40.000 projektów ulepszających, przedłożonych przez robotników i pracowników technicznych. Zastosowanie tych ulepszeń przyniesie niemal dwa miliardy koron oszczędności w ciągu roku.

W dziedzinie rolnictwa r. 1952 przyniósł dalsze umacnianie i rozszerzanie sektora socjalistycznego, obejmującego już 38% uprawnej ziemi. Liczba rolniczych spółdzielni produkcyjnych wzrosła o 2.289, tak, że obecnie już w trzech piątych ogółu gmin czechosłowackich rolnicy gospodarują zespołowo, mając do dyspozycji 256 państwowych ośrodków traktorowo-maszynowych. Dzięki współpracy tych ośrodków stopień mechanizacji prac rolnych podniósł się do 31%. Zwiększenie wydajności hektarowej okazało się w zbiorach zbóż (o 2,4%), użytkowość zaś bydła we wrocławie dostaw bydła rzeźnego (o 10%).

W dziedzinie łączności największe osiągnięcia miała komunikacja automobilowa, której transport zwiększył się w stosunku do r. 1951: towarów o 75%, osób zaś o 21%. W r. 1952 Czechosłowacja wznowiła własną komunikację transoceaniczną. Transportowiec „Republika“, którego portem macierzystym jest Gdynia, kursuje na

wodach międzynarodowych pod flagą czechosłowacką. Służba łączności ulepszona została włączeniem niemal wszystkich już gmin czechosłowackich do sieci telekomunikacyjnej.

Wzrost inwestycji o 16,7% w stosunku do roku poprzedniego przyspieszył rozwój budowę przemysłu i energetyki. Uruchomione zostały cztery nowe hydroelektrownie, trzy piece wysokie, sześć pieców martenowskich i trzy łukowe, dalej trzy baterie pieców koksowych i cztery piece gazownicze. Przemysł otrzymał nowe hale produkcyjne łącznej powierzchni 1,115.000 metrów kwadratowych oraz dalszych 1,107.000 metrów kwadratowych powierzchni innych zabudowań produkcyjnych. Oprócz tego wybudowano wiele szkół, szpitali i innych zakładów leczniczych oraz urządzeń socjalnych. Pracujący otrzymali tysiące nowych mieszkań, których łączna powierzchnia w porównaniu z r. 1951 zwiększyła się o 30%.

Do ożywienia gospodarczego Czechosłowacji przyczyniła się w znacznej mierze współpraca gospodarcza ze Związkiem Radzieckim i państwami demokracji ludowej. Udział tych państw w ogólnym obrocie czechosłowackiego handlu zagranicznego dochodził w roku ub. do 71%. Z samego tylko Związku Radzieckiego dowieziono w r. 1952 o 60% więcej maszyn i wszelkiego rodzaju urządzeń niż w roku poprzednim.

Znaczne ożywienie wykazuje również handel wewnętrzny, co przypisać należy przede wszystkim znacznemu wzrostowi siły kupna ludności. Konsumpcja wyrobów piekarskich wzrosła o 23%, mięsa o 2%, smalcu o 9%. W r. 1952 sprzedano o 16% więcej zegarków kieszonkowych i bransoletowych niż w roku poprzednim, kompletów meblowych o 30% więcej itd. Wzrosła również liczba stale zatrudnionych, a to o 4,6%, z czego znaczna część przypada na kobiety. W stosunku do r. 1951 wzrosła produktywność pracy o 15,5%, zarobki zaś średnio o 11%.

Znaczna poprawa nastąpiła również na polu opieki kulturalnej. W szkołach wyższych studiowało w r. 1952 przeszło 42.000 studentów zwyczajnych, oprócz tego 12.500 pracujących korzystało ze studiów wieczorowych i korespondencyjnych na poziomie szkół wyższych. Niemal 11.000 pracujących kształciło się w wieczorowych i korespondencyjnych kursach fachowych i gimnazjach. W zakładach szkolnych państwowych rezerw pracowniczych w roku szkolnym 1952—53 przygotowuje się przeszło 70.000 uczniów do najrozmaitszych ważnych zawodów.

W teatrach stałych odbyło się w r. 1952 przeszło 600 premier. W tym samym czasie nakręcono 17 artystycznych filmów długometrażowych, a liczba kin stałych wzrosła do 3.500.

Ogólny rozwój czechosłowackiego życia gospodarczego w r. 1952 odzwierciedla się również wzrostem dochodu narodowego o 15% w stosunku do r. 1951. 70% tego dochodu otrzymała ludność dla zaspokojenia stale wzrastających potrzeb materialnych i duchowych, zaś pozostałe 30% dochodu narodowego przeznaczono na dalsze zintensywnienie produkcji socjalistycznej oraz na pokrycie koniecznych wydatków ogólnopństwowych.

Nowa organizacja finansowości czechosłowackiej

W ostatnim czasie poczynione zostały daleko idące zmiany w organizacji czechosłowackiej finansowości. Po unarodowieniu banków i zakładów ubezpieczeń pozostawało w Czechosłowacji 13 banków, które w okresie późniejszym zjednoczone zostały w pięciu wielkich zakładach pieniężnych. Po wydarzeniach lutowych w r. 1948, gdy z życia gospodarczego usunięte zostały resztki wpływów kapitalistycznych,

utworzony został jeden bank w Pradze i jeden w Bratysławie. W porównaniu z okresem przedwojennym, gdy w Czechosłowacji w r. 1937 działało 86 banków z 478 oddziałami czy ekspozyturami, był to już poważny krok w kierunku utworzenia socjalistycznej finansowości.

W ogólnym systemie finansowości czechosłowackiej istniały od lutego 1948 r. prócz banków w Pradze i Bratysławie jeszcze trzy zakłady pieniężne: Bank Inwestycyjny, Pocztowa Kasa Oszczędności oraz Ludowe Zakłady Pieniężne, zorganizowane jako spółdzielnie ludowe. W r. 1950 doszło do utworzenia Państwowego Banku Czechosłowackiego, do którego włączona została Pocztowa Kasa Oszczędności, wobec czego ostateczna konsolidacja strukturalna wyrażała się istnieniem Banku Państwowego, Banku Inwestycyjnego oraz Ludowych Zakładów Pieniężnych. Struktura ta odpowiadała podstawowym zadaniom i funkcjom, jakie finansowość spełniać miała w okresie budowania socjalizmu. Bank Państwowy, jako aparat ewidencji i kontroli, stał się centralą, przez którą przechodzą w swym finansowym odbiciu wszystkie procesy produkcji i obiegu towarowego; zarazem Bank Państwowy stał się aparatem, w którym skupiła się funkcja skarbu państwa i obiegu pieniężnego. Bank Inwestycyjny finansował i kontrolował inwestycje, przejmując zarazem główną odpowiedzialność za kontrolę procesów państwowej czynności inwestycyjnej. Głównym zadaniem Ludowych Zakładów Pieniężnych było przyjmowanie wkładów oszczędnościowych i propaganda oszczędności. Wewnętrzna organizacja wszystkich tych trzech zakładów finansowych nie odpowiadała właściwym funkcjom, zakładowi tym wyznaczonym, co wypływało z faktu, że instytucje te nie działały zgodnie z postulatem, iż podstawową zasadą powinno być z jednej strony scentralizowane kierownictwo banków i skoncentrowanie odpowiedzialności, z drugiej zaś, istnieć musi szeroko zdecentralizowana czynność, sięgająca aż do zakładów pracy i do samych pracujących. Bank Państwowy, Bank Inwestycyjny i Ludowe Zakłady Pieniężne czasami pomagały sobie wzajemnie, co prowadziło często do niepożądanego ząbienia się funkcji. Zwłaszcza Ludowe Zakłady Pieniężne, udzielając kredytów, wkraczały w zakres działalności Banku Państwowego lub Banku Inwestycyjnego.

Dla należytego spełnienia wszystkich funkcji finansowych w przyszłości poczynione zostały liczne zarządzenia na mocy ustawy, wchodzącej w życie z dniem 1 stycznia 1953 r. Na mocy tej ustawy Bank Państwowy staje się jedynym bankiem emisyjnym, bankiem dla udzielania kredytów krótkoterminowych oraz centralą rozrachunków skarbowych. Aby Bank Państwowy mógł prowadzić kontrolę finansową gospodarki narodowej, rozszerzono sieć jego oddziałów. Bank Inwestycyjny, którego zadaniem jest finansowanie wszelkich inwestycji jako też udzielanie kredytów długoterminowych, posiadać będzie swe oddziały we wszystkich krajach, jak również wszędzie, gdzie się rozwija stała czynność inwestycyjna. Wypłat pieniężnych dokonuje Bank Inwestycyjny przez kasę Banku Państwowego. Bank Inwestycyjny przestaje być przedsiębiorstwem narodowym i organizowany jest tylko państwowy zakład pieniężny, podporządkowany Ministerstwu Skarbu. Ludowe Zakłady Pieniężne, począwszy od 1 stycznia br., zajmują się wyłącznie przyjmowaniem wkładów oszczędnościowych i propagandą oszczędności. Dotychczasowa ich forma ludowych spółdzielni pieniężnych nie odpowiadała już stopniowi socjalizacji gospodarki, wobec czego i te zakłady pieniężne stają się instytucją państwową, której działalnością kieruje specjalny zarząd w Ministerstwie Skarbu.

Przeprowadzona w tym sensie reorganizacja finansowości czechosłowackiej umożliwia racjonalną kontrolę produkcji i obiegu towarowego przy pomocy korony, co w konsekwencji ułatwia kontrolę wykonywania planu zaopatrzenia i zbytu, planu obniżania kosztów własnych i zwiększania produktywności pracy.

Rozbudowa gospodarcza Słowacji

Wschodnia część Republiki Czechosłowackiej, Słowacja, była w okresie przedmowoczesnym krajem przeważnie rolniczym, pod względem gospodarczym znacznie zacofanym. O ile budowano tam mniejsze przedsiębiorstwa przemysłowe, to przeważnie dlatego, że zarobki robotników słowackich były niemal o połowę niższe w krajach czeskich. Rozmyślnie też w tym kraju, obfitującym w bogactwa kruszcowe i źródła energetyczne, nie rozbudowywano baz energetycznych, aby kraj celowo utrzymać w stanie zacofania gospodarczego jako taniej siły roboczej.

Ludowo-demokratyczna Czechosłowacja, zmierzając do wytworzenia gospodarczej równowagi pomiędzy krajami czeskimi a wschodnią częścią republiki, od razu po wyzwoleniu w r. 1945 wszczęła nową politykę gospodarczą w Słowacji. Rozbudowa przemysłu, podnosząca się nieustannie poziom życiowy ludności słowackiej — to zjawiska, świadczące o doniosłości przemian, jakich jesteśmy obecnie świadkami w tym kraju. Już pod koniec r. 1951 produkcja przemysłowa wzrosła tu dwukrotnie w stosunku do stanu przedwojennego. W r. 1952 industrializacja poczyniła dalsze postępy: uruchomiono 39 nowych zakładów przemysłowych, w tym kilka gigantów produkcyjnych. Oprócz tego w istniejących już zakładach wykończono 50 wielkich kompleksów samodzielných. W samym tylko r. 1952 produkcja przemysłowa Słowacji wzrosła w porównaniu z r. 1951 o 26%.

Rozległa rozbudowa przemysłowa kraju jest jednak nie do pomyślenia bez rozbudowy wystarczającej bazy energetycznej. Plany gospodarcze przeto w wielkiej mierze przewidują głównie wykorzystanie obfitych rzek słowackich jako też rozbudowę turbocentral. Budowa wielkich hydroelektrowni oraz dalszych źródeł energetycznych w Słowacji rozpoczęta została przy skutecznej pomocy bratniej przemysłowo bardziej rozwiniętych krajów czeskich, a w miarę postępów na tym odcinku szybkim tempem rozwija się elektryfikacja wsi słowackiej, która przestaje być synonimem nędzy i zacofania. Od r. 1945 do 1952, tj. na przestrzeni lat siedmiu zelektryfikowano na Słowacyzynie już 1.600 gmin i osad, a ponad 2.000 gmin włączono w sieć telekomunikacyjną.

Najrozleglejsza część nowej bazy energetycznej obejmuje dorzecze Wagu, stanowiące zgoła jedną czwartą obszaru Słowacji. Pierwsza elektrownia tego rejonu wyrasta w dolinie rzeki Orawy. Jej tama zatrzymywać będzie miliony metrów sześciennych wody i regulować będzie stan wody w całym dorzeczu, wpływając jednocześnie na wydajność wszystkich dalszych elektrowni. Od elektrowni orawskiej począwszy, budowany jest w dolinie Wagu cały łańcuch dalszych, którego zamknięcie stanowić będzie ostatnia elektrownia w Horni Stredzie. Łącznie elektrownie dorzecza Wagu produkować będą ok. 4 mldr kilowatowych godzin energii na użytek przemysłu słowackiego i słowackiego ludu. Wyprodukowanie takiej ilości energii elektrycznej wymagałoby zużycia 400.000 wagonów węgla. Słowaccy pracownicy starają się wszelkimi sposobami przyspieszyć rozbudowę bazy energetycznej. Zastara na Orawie wybudowana została o siedem miesięcy wcześniej, niż przewidywał plan, hydrocentrala zaś w Kostolnej uruchomiona została już pod koniec r. 1952 zamiast wiosną 1953 r., jak pierwotnie planowano. Oprócz hydroelektrowni buduje się na Słowacyzynie największą w Czechosłowacji elektrownię ciepłą w Zamianskich Kostolanach, która produkować ma tyle energii elektrycznej, ile produkują wszystkie dotychczasowe elektrownie słowackie łącznie.

Usprawnianie pracy w elektrowniach starych i budowanie elektrowni nowych stwarza najpomyślniejsze warunki dla realizacji planu, według którego ogólna produkcja prądu elektrycznego na Słowacyzynie wzrośnie w ciągu lat 1950—1953 dwukrotnie. Według tego planu sama tylko Słowaczyna produkować będzie tyle prądu elektrycznego, co dawniej produkowała cała przedwojenna Czechosłowacja.

Emil Waňke-Dąbrowski